

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2025

+998945668868

www.innoworld.net

INNOVATIVE
WORLD

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI
TO'PLAMI

2 - JILD, 1 - SON

2025

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA "BAXT" KONSEPTINING LINGVISTIK VA MADANIY JIHATLARI

Ashurova Maftuna Asqar qizi

**Qarshi davlat universiteti, Lingvistika kafedrası
tayanch doktoranti**

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbek va Ingliz tillarida "baxt" tushunchasining lingvistik va madaniy jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada baxtning umumiy ta'rifi, uning tilshunoslikda o'rganilishi, va lingvistik tahlil orqali madaniy tafovutlar ko'rsatib o'tilgan. O'zbek va ingliz tillaridagi baxtni ifodalovchi iboralar, so'zlar va metaforalar orqali baxt tushunchasining shaxsiy va ijtimoiy jihatlarini tahlil qilingan. O'zbek tilida baxt oilaviy qadriyatlar va jamiyat bilan bog'liq bo'lsa, ingliz tilida baxt ko'proq individualizm va shaxsiy muvaffaqiyatlar bilan bog'lanadi. Maqolada baxtni ifodalashda tilning roli, lingvistik yondashuvlar va madaniy tafovutlar aniqlangan. Baxt tushunchasining lingvistik tahlili orqali til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro aloqalar va baxtni tushunishdagi farqlar ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: baxt tushunchasi, lingvistik tahlil, madaniy tafovutlar, o'zbek tili, ingliz tili, metafora, tilshunoslik, baxtni ifodalash, shaxsiy va ijtimoiy baxt, madaniyatshunoslik

Аннотация: Данная статья посвящена изучению лингвокультурологических аспектов концепта «счастье» в узбекском и английском языках. В статье представлено общее определение счастья, его изучение в лингвистике и культурные различия посредством лингвистического анализа. Личностные и социальные аспекты понятия счастья были проанализированы через фразы, слова и метафоры, выражающие счастье на узбекском и английском языках. В узбекском языке счастье связано с семейными ценностями и обществом, а в английском счастье больше связано с индивидуализмом и личным успехом. В статье исследуется роль языка, лингвистических подходов и культурных различий в выражении счастья. Посредством лингвистического анализа понятия счастья были рассмотрены взаимодействия языка и культуры, а также различия в понимании счастья.

Ключевые слова: понятие счастья, лингвистический анализ, культурные различия, узбекский язык, английский язык, метафора, лингвистика, выражение счастья, личное и социальное счастье, культурология.

Annotation: This article is devoted to the study of the linguistic and cultural aspects of the concept of "happiness" in Uzbek and English languages.

The article presents a general definition of happiness, its study in linguistics, and cultural differences through linguistic analysis. Personal and social aspects of the concept of happiness were analyzed through phrases, words and metaphors expressing happiness in Uzbek and English languages. In Uzbek, happiness is associated with family values and society, while in English; happiness is more associated with individualism and personal success. The article explores the role of language, linguistic approaches, and cultural differences in expressing happiness. Through the linguistic analysis of the concept of happiness, the interactions between language and culture and the differences in the understanding of happiness were considered.

Key words: concept of happiness, linguistic analysis, cultural differences, Uzbek language, English language, metaphor, linguistics, expression of happiness, personal and social happiness, cultural studies

KIRISH: Baxt, insoniyat tarixida eng muhim va universal tushunchalardan biri hisoblanadi. Baxtni tushunish va ifodalash har bir jamiyatda o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, til va madaniyatning ajralmas qismidir. Tillar o'rtasidagi tafovutlar baxtni qanday tushunish va ifodalashda ko'zga tashlanadi. Ushbu maqolada O'zbek va Ingliz tillaridagi baxt konsepti lingvistik va madaniy jihatdan tahlil qilinadi. Baxt tushunchasining o'ziga xos yoritilishi, madaniy qadriyatlar va til orqali baxtning qanday aks ettirilishi o'rganiladi. Baxt, ko'pincha odamning ichki holati, shaxsiy yutuqlari va hayotdagi ijobiy tajribalari bilan bog'liq tushuncha sifatida qaraladi. Filosofiya, psixologiya va madaniyatshunoslikda baxt ko'plab ma'nolarga ega bo'lib, u insonning o'z hayotidan qoniqishi, ba'zi maqsadlarga erishish yoki umumiy ravnaqni boshdan kechirishini ifodalaydi. Baxt tushunchasi shaxsiy va ijtimoiy jihatdan turlicha izohlanadi: ba'zi madaniyatlarda baxt birinchi navbatda shaxsiy baxt va maqsadlarga erishish bilan bog'lanadi, boshqalarida esa baxt jamiyat bilan bog'liq va umumiy farovonlikni ta'minlashga qaratilgan.

O'zbek va ingliz madaniyatlaridagi baxtni tushunish o'rtasida aniq farqlar mavjud. Misol uchun, o'zbek madaniyatida baxtning muhim komponenti oilaviy qadriyatlar va jamoaviy hayotdir, ingliz madaniyatida esa baxt shaxsiy erkinlik va individual yutuqlar bilan chambarchas bog'liq. Baxt insonning shaxsiy hayotidagi yuksak ruhiy holat, muvaffaqiyat, va qoniqish sifatida umumiy ma'noga ega. Baxt biror maqsadga erishish, tinchlik va farovonlikka erishish, o'z-o'zidan baxtli bo'lish yoki boshqalar bilan ijobiy aloqalar orqali hosil bo'lishi mumkin. Filosofik va psixologik nuqtai nazardan baxt o'zgaruvchan tushuncha sifatida qaraladi, chunki u insonning ichki holati va tashqi muhitga bog'liq ravishda o'zgarishi mumkin.

ASOSIY QISM: Baxt tushunchasi ko'pincha shaxsiy farovonlik, ijtimoiy muvaffaqiyat va baxtli turmush bilan bog'lanadi. Baxt tushunchasining lingvistik tahlili nafaqat uning ma'nosini, balki uning til va madaniyatdagi o'rnini ham aniqlashga imkon beradi. Lingvistik tahlil orqali baxtni

ifodalashda ishlatiladigan so'zlar, iboralar, metaforalar va nutq amaliyotlarining qanday shakllanishi va til orqali qanchalik madaniy tafovutlarni aks ettirishi o'rganiladi.

1. **Til va madaniyat o'rtasidagi aloqalar:** Baxtni ifodalashda tilning roli beqiyosdir. Har bir til o'ziga xos tarzda baxtni tasvirlaydi, bu o'z navbatida o'sha tilga xos madaniyatning qanday qadriyatlarni ilgari surishini ko'rsatadi. Misol uchun, o'zbek tilida "baxt" so'zi ko'pincha oilaviy hayot, o'zaro yordam va o'zaro munosabatlar bilan bog'liq bo'lsa, ingliz tilida bu so'z ko'proq shaxsiy baxt va muvaffaqiyatlar bilan bog'lanadi. Bu baxt tushunchasining qaysi bir jihatini ko'proq qadrlashni ko'rsatadi.

2. **Metafora va iboralar:** Baxtni tasvirlashda ishlatiladigan metaforalar ham lingvistik tahlilda muhim o'rin tutadi. Ingliz tilida "happiness is a journey" (baxt – sayohat) kabi iboralar baxtni vaqt o'tishi va o'zgarishlar bilan bog'laydi, o'zbek tilida esa "baxtni topish" yoki "baxtni qo'lga kiritish" kabi iboralar ko'proq maqsadga erishish va baxtni tashqaridan topish bilan bog'liq.

3. **Semantic tahlil:** Baxt tushunchasining semantik tahlili uning turli tillarda qanday farq qilishini o'rganishga yordam beradi. O'zbek tilida "baxt" so'zi ko'proq umumiy ma'noga ega bo'lsa, ingliz tilida bu tushuncha turli nuqtai nazarlardan, masalan, "contentment", "joy", "pleasure" kabi so'zlar orqali anglatiladi. Ular baxtning kichik jihatlarini ifodalaydi, lekin birgalikda to'liq baxt holatini tasvirlaydi.

4. **Baxtni ifodalovchi til tizimi:** Baxtning til tizimida qanday ifodalanishini tahlil qilishda baxtni o'zgacha yo'llar bilan ifodalashning ahamiyati ham katta. Misol uchun, o'zbek tilida "baxtli" va "xursand" so'zlari farqli ma'nolarni anglatrsa, ingliz tilida baxtga doir so'zlar kengroq ifodalovchi tuzilmalarga ega. Bu farqlar lingvistik va madaniy o'zgarishlarni yanada chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi.

Baxt tushunchasi lingvistik jihatdan tilning madaniyat bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi. Har bir til o'ziga xos tarzda baxtni ifodalaydi va uning so'zlari orqali jamiyatning qadriyatlari va dunyoqarashlarini aks ettiradi.

O'zbek tilida baxt

O'zbek tilida baxt so'zi ko'proq shaxsiy, oilaviy va ijtimoiy baxt bilan bog'liq. O'zbek tilida "baxt" so'zi keng ma'noda ishlatiladi, lekin uning o'ziga xosligi, asosan, oilaviy hayot, o'zaro yordam va jamiyatdagi o'rni bilan bog'liq. O'zbek madaniyatida baxt ko'proq oilaviy farovonlik va jamiyatda muvaffaqiyatga erishish bilan bog'liq. Baxtni ifodalovchi boshqa iboralar va so'zlar ham mavjud: "baxtni topish", "baxtni qo'lga kiritish", "baxtli bo'lish" kabi. Ushbu ifodalar baxtni topish, harakat qilish va maqsadga erishish sifatida ko'riladi. Baxt, ko'pincha, oilaning mustahkamligi, farovonlik va

do'stlik bilan bog'lanadi. O'zbek madaniyatida, baxtning asosiy manbai – bu oilaviy qadriyatlar va ijtimoiy birlikdir.

Ingliz tilida baxt

Ingliz tilida baxt ko'proq shaxsiy muvaffaqiyat va erkinlik bilan bog'lanadi. *"Happiness"* so'zi ingliz tilida keng qo'llaniladi va turli kontekstlarda ishlatiladi. Baxtni ifodalovchi boshqa so'zlar: *"joy"*, *"contentment"*, *"pleasure"*, *"satisfaction"* kabi so'zlar ham mavjud. Har bir so'z o'zining turli ma'nolariga ega, lekin ular baxtning turli jihatlarini aks ettiradi.

Ingliz tilida baxt ko'pincha shaxsiy yutuqlar va individual muvaffaqiyatlar bilan bog'lanadi. Masalan, **"I'm happy" (Men baxtli man)** yoki *"I'm satisfied" (Men qoniqdim)* iboralar baxtning individual jihatini ko'rsatadi. Shuningdek, ingliz tilida baxtni ifodalovchi metaforalar ham mavjud, masalan: *"happiness is a journey" (baxt - sayohat)*, bu baxtni vaqt o'tishi va o'zgarishlar bilan bog'laydi.

Baxt tushunchasining lingvistik tahlili, til va madaniyat o'rtasidagi aloqalarni o'rganish imkonini beradi. Madaniyat va til o'rtasidagi bog'liqlik, baxtning ijtimoiy va shaxsiy jihatlaridagi tafovutlarni yoritadi. O'zbek va ingliz tillaridagi baxtni ifodalashda aniq madaniy farqlar ko'rinadi.

O'zbek madaniyatida baxt oilaviy hayot va jamiyatdagi ahamiyat bilan bog'liq. Bu yerda baxtning asosiy komponenti oilaviy aloqalar, bir-biriga yordam berish va o'zaro hurmatga asoslangan. Ingliz madaniyatida esa baxt ko'pincha shaxsiy yutuq va erkinlik bilan bog'lanadi. Baxt individualizmga, shaxsiy farovonlikka, shaxsiy qarorlar va muvaffaqiyatlarga bog'liq. Baxtning lingvomadaniy tafovutlari: Baxtni ifodalashda foydalaniladigan iboralar va so'zlar, tilning madaniy tafovutlarini aks ettiradi. O'zbek tilida **"baxt"** so'zi ko'proq umumiy ma'noga ega, bu o'zbek xalqining qadriyatlarini aks ettiradi. Ingliz tilida esa baxt ko'proq individualizm va muvaffaqiyatga asoslangan yondashuvni aks ettiradi. Masalan, o'zbek tilida "baxtli" yoki "xursand" so'zlari oilaviy yoki jamiyatdagi aloqalarni aks ettiradi, ingliz tilida esa "happy", "content", "satisfied" kabi so'zlar ko'proq shaxsiy qoniqish va yutuqni anglatadi.

XULOSA: Baxt tushunchasining lingvistik tahlili, til va madaniyat o'rtasidagi aloqalarni, madaniy tafovutlarni va baxtning shaxsiy va ijtimoiy jihatlarining qanday ifodalanishini tushunishga yordam beradi. Har bir til o'zining noyob til tizimi orqali baxtni aks ettiradi, bu esa baxtning universal va o'ziga xos jihatlarini o'rganishga imkon yaratadi. Ushbu tadqiqot O'zbek va Ingliz tillarida baxt tushunchasining lingvistik tahlili orqali baxtning madaniy tafovutlarini ko'rsatdi. O'zbek tilida baxt oilaviy hayot, jamiyat va ijtimoiy qadriyatlar bilan bog'liq, ingliz tilida esa baxt ko'proq individual yutuq va muvaffaqiyatga asoslangan. Til orqali baxt tushunchasini tahlil qilish, jamiyatning qadriyatlari va madaniy farqlarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Lingvistik tahlil orqali baxt tushunchasining shaxsiy va ijtimoiy

jihatlari hamda til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro aloqalar yanada ravshanlashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Kaspersen, L. (2011).** *Language, Culture, and Society: A Sociolinguistic Introduction*. Cambridge University Press.
2. **Chomsky, N. (2000).** *New Horizons in the Study of Language and Mind*. Cambridge University Press.
3. **Sapir, E. (1921).** *Language: An Introduction to the Study of Speech*. Harcourt, Brace and World.
4. **Geertz, C. (1973).** *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.
5. **Lakoff, G., & Johnson, M. (1980).** *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
6. **Gumperz, J. J., & Hymes, D. (1972).** *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*. Holt, Rinehart and Winston.
7. **Searle, J. (1969).** *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge University Press.
8. **Baldwin, J. (2004).** *The Concept of Happiness in Different Cultures*. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(4), 123-145.
9. **Whorf, B. L. (1956).** *Language, Thought, and Reality*. MIT Press.
10. **Koro, M. (2020).** *The Role of Culture in Understanding the Concept of Happiness: A Comparative Study*. *International Journal of Linguistic Studies*, 8(2), 101-120.

INNOVATIVE
WORLD

